

HUDOBNÁ MUZEOLÓGIA Z POHĽADU MUZIKOLOGICKÉHO DIELA JOZEFA KRESÁNKY

MARIANNA BÁRDIOVÁ

PhDr. Marianna Bárdiová, PhD.; Ústav hudobnej vedy SAV, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava 4; Konzervatórium Jána Levoslava Bellu Banská Bystrica, Skuteckého 27, 974 01 Banská Bystrica; e-mail: m.bardiova@gmail.com; bardiova@hotmail.com

ABSTRACT

Musical museum-keeping plays an indispensable role in preserving the musical cultural heritage, which is part of the spiritual potential of society. This notwithstanding, its theoretical generalisation – *musical museology* – is currently still only seeking out its place in the systematics of museology and musicology. Valuable suggestions towards the formation of musical museology may be found in the musicological work of Jozef Kresánek. Particularly in *Hudobná historiografia* [Music Historiography] (1981) and *Úvod do systematiky hudobnej vedy* [Introduction to Systematic Musicology] (1980) he signals the importance of the existence and activity of musico-historical institutes and the monuments which they preserve, treat and present. He also mentioned the need for a formulation of the methodology and theory of this work and indicated circles of issues concerning the basic functions of museums – selection, storage of treasures, presentation and communication.

Keywords: Jozef Kresánek, cultural heritage, music historiography, musical museum-keeping, museology, musicology, systematics, musical museology

Do duchovného potenciálu spoločnosti patrí aj fenomén kultúrneho dedičstva ako doklad jeho národných tradícií, kultúrnej identity a reprezentácie voči iným spoločnostiam. S termínom kultúrneho dedičstva sa v legislatíve, v odbornej a vedeckej literatúre narába pomerne voľne, preto je potrebné ujasniť si jeho obsah. Muzeológ Marcel Lalkovič ho považuje za súhrn výsledkov vzdelanosti a hodnôt, ktoré vytvorilo ľudstvo počas svojho vývoja, a možno ho chápať ako dedičstvo s tendenciou jeho prechodu z pokolenia na pokolenie.¹ Každá spoločnosť potrebuje vecnú pamäť, teda

¹ Marcel Lalkovič sa zaoberal problematikou definovania termínu „kultúrne dedičstvo“. Vo viacerých prácach skúmal aj otázky „hudobného dedičstva“, napr.: *Hudobné dedičstvo vo fondoch knižníc a múzeí*. In: DRLIČKOVÁ, Dana (ed.): *Hudobné dedičstvo vo fondoch knižníc a múzeí. Zborník z 27. seminára hudobných knihovníkov*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2009, s. 7-18.

hmotné doklady a svedectvá o minulosti a súčasnosti, čo v dostatočnej miere nemôžu zastúpiť súkromní zberatelia determinovaní osobnými záujmami, preto si z hľadiska objektívnej spoločenskej potreby vytvára také inštitúcie, ktoré uchovávanie kultúrneho dedičstva zabezpečia. Sú to knižnice, archívy, galérie, ale najmä múzeá, ktoré spolu tvoria oblasť múzejníctva.² Treba pripomenúť, že *múzejníctvo* ako báza a jeho teoretické zovšeobecnenie *muzeológia* sa však netýkajú len spomenutých inštitúcií, ale môžu fungovať aj v nemúzejnom prostredí. Oblasť múzejnej praxe, muzeológie a muzikológie a ich vzájomných presahov je veľmi rozsiahla. Zaoberala som sa nimi podrobnejšie v dizertačnej práci *Vzťah muzeológie a muzikológie*,³ ako aj v ďalších citovaných prácach, v ktorých som z diachrónno-synchrónneho hľadiska porovnávala názory muzeológov a muzikológov, pričom som sledovala ich vyústenie do novej špecializovanej vednej disciplíny – hudobnej muzeológie. V tomto príspevku sa sústredím najmä na východiskové podnety k formovaniu hudobnej muzeológie z diela Jozefa Kresánka a nebudem sa podrobnejšie zaoberať ich komparáciou s prácami ďalších muzikológov. Z dokumentačných inštitúcií sa budem venovať predovšetkým múzeu, osobitne hudobnému múzeu, bez hlbšej analýzy rozdielov medzi múzeom, archívom, knižnicou, galériou a oblasťou súkromného zberateľstva.

V práci *Hudobná historiografia*, v kapitole o heuristike a spracovávaní prameňov, poukazuje Jozef Kresánek na to, že tieto úlohy môžu zabezpečovať hlavne „hudobno-historické ústavy“, ktoré sú na to špecializované. Bližšie nešpecifikuje ich organizáciu a štruktúru, ale vidí základný rozdiel v tom, že jedny slúžia na deponovanie, spracovávanie a ochranu, prípadne aj na výskum a vydávanie hudobných prameňov, a v iných (domácich i zahraničných ústavoch akadémie vied, univerzitách a pod.) pracujú vedci zaoberajúci sa výskumom, a prípadne aj vydávaním edícií.⁴ V *Úvode do systematiky hudobnej vedy* v rámci state venovanej hudobnej historiografii o týchto inštitúciách napísal:

„Hudobná historiografia a historiografické školenia zverejňujú vedomosti ľudí pracujúcich v špeciálnych hudobnohistorických archívoch a iných výskumných ústavoch, kde sa evidujú, spartujú a odborne vedú pramenné edície, vedecky sa spracúvajú a i. Bez pomoci týchto inštitúcií by dnešný hudobný život s takou veľkou ‚historickou pamäťou‘ a s takou rozsiahlou renesanciou staršej hudby nebol mysliteľný.“⁵

Skutočnosť, že si zároveň uvedomoval potrebu teoretického zovšeobecňovania, možno nájsť o. i. aj v kapitole *Rozdelenie a systemizácia hudobnej vedy* v tejto publikácii, kde sa snaží hľadať „strešnú nadstavbu poznatkov“ a nachádza ju hlavne v „spoločne utvorenej metodológii historickej oblasti v rámci hudobnej historiografie.“⁶ Podobný názor vyslovil už roku 1970 Jiří Fukač v príspevku na muzikologickom seminári v Moravanoch, ktorý bol venovaný systematike hudobnej vedy. Pri hľadaní jednotia-

² BENEŠ, Josef. *Základy muzeologie*. Opava : Open Education & Sciences, 1997.

³ BĀRDIOVÁ, Marianna: *Vzťah muzeológie a muzikológie*. [Dizertačná práca.] Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2006.

⁴ KRESÁNEK, Jozef: *Hudobná historiografia*. [Skriptá.] Bratislava : FFUK, 1981, s. 49-55.

⁵ KRESÁNEK, Jozef: *Úvod do systematiky hudobnej vedy*. Bratislava : SPN, 1980, s. 33.

⁶ KRESÁNEK, Ref. 5, s. 31.

ceho momentu muzikológie a muzeológie dospel k záveru, že by ním mohol byť práve historiografický aspekt.⁷

Problematiku dokumentačných fondových inštitúcií, ich zrod, vývoj, názory na ich rozdelenie a typológiu z rozličných hľadísk rieši v práci *Typológia múzeí* muzeológ Marcel Lalkovič.⁸ Jozef Kresánek, pokiaľ ide o „hudobnohistorické ústavy“, ktoré spomína v publikáciách *Hudobná historiografia* a *Úvod do systematiky hudobnej vedy*, si uvedomuje rozdielnosť hudobných prameňov ako písomných materiálov a iného materiálu, akým sú hudobné nástroje a ďalšie trojrozmerné predmety, ktoré si vyžadujú rozdielny spôsob uloženia. Konštatuje, že vo vtedajšom období sa uprednostňuje sústreďovanie oboch typov „pamiatok“⁹ v jednej inštitúcii a sám považuje za ideálne, keby bádatelia mohli skúmať na jednom mieste nielen samotné hudobné diela, ale aj doklady o ich predvedení a prijatí, súčasne aj hudobné nástroje, na ktorých sa hrali, a mať k dispozícii aj odbornú a vedeckú literatúru. Korešponduje to s jeho formulovaním hlavného cieľa hudobnohistorickej práce, za ktorý považuje vytvorenie čo najucelenejšieho obrazu vo vývoji hudobnej kultúry. Napriek tomu, že tu nereflektuje rozdiely medzi vedeckými ústavmi, múzeami, archívami, knižnicami a inými dokumentačno-prezentačnými inštitúciami, ale sa orientuje na hlavnú náplň a metodológiu ich bádateľskej činnosti, zreteľne oddelil jednotlivé druhy týchto činností a zoradil ich v premyslenej postupnosti tak, aby na seba nadväzovali. Spomenul tu aj akvizíciu pamiatok, potrebu ich centrálnej evidencie a dokumentácie, ako aj vydávanie literatúry, súpisov a edícií pamiatok.¹⁰

Inštitúcia, ktorá má všetky legislatívne, teoretické i praktické kompetencie sústreďovať v zmysle svojho poslania, obsahovej špecializácie alebo územného a zriaďovateľského ohraničenia všetky druhy materiálov, resp. objektov, vrátane dokumentov ústavnej knižnice, je múzeum. Na pôde hudobných múzeí sa v teórii i praxi prelínajú poznatky z oblasti muzeológie aj muzikológie. Latentne alebo viac vedome sú prítomné predovšetkým v názoroch tých muzikológov, ktorí pracovali či pracujú v hudobných múzeách alebo v iných hudobnodokumentačných inštitúciami. Je to aj prípad prof. Jozefa Kresánka, ktorý bol v rokoch 1940 – 1943 odborným pracovníkom Matice slovenskej v Martine a veľkú časť života venoval práci s hudobnými prameňmi, za ktoré považoval v prvom rade notový zápis hudobného diela, či už v autografe, rukopisnom odpise, v tlačenej podobe, prípadne zvukovú nahrávku hudobného diela. Vo svojich prácach sa však dotkol aj hudobných nástrojov, vrátane ľudových, ako aj teoretických disciplín, subdisciplín a prierezových odborov, ktoré sa ich týkajú (organológia, akustika) a veľkú pozornosť venoval oblasti etnomuzikológie.

Múzeum ako inštitúcia má tri základné funkcie, ktoré definuje teoretická muzeológia: 1. **selekcia**, 2. **tezaurácia**, 3. **komunikácia**, pričom sa medzi nimi prelína

⁷ FUKAČ, Jiří: Medze vedného poznania v muzikológii a problémy súčasného hudobného dejepisu. In: *Musicologica slovacica IV*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1973, s. 237-239.

⁸ LALKOVIČ, Marcel: *Typológia múzeí*. Banská Bystrica : Fakulta prírodných vied UMB, 2005.

⁹ J. Kresánek používa pojem „pamiatka“ ako synonymum pojmu „hudobný prameň“ bez jeho ďalšieho upresnenia, či ho považuje za priamy alebo nepriamy dokument. V súvislosti s hudobnými prameňmi nešpecifikuje bližšie ani terminologické rozlíšenie pojmov „dokument“ v zmysle písomného prameňa a „predmet“ v zmysle trojrozmerného materiálu.

¹⁰ KRESÁNEK, Ref. 4.

gnozeologický, ako aj axiologický aspekt. Selekcia predstavuje cieleňvý výber zbierkových predmetov a sprievodných informácií tak, aby v dostatočnej miere v zbierkovom fonde zastupovali dokumentovanú skutočnosť, buď udržiavané *in situ* alebo vybraté *ex situ* a uchovávané *in fondo*. Tezaurácia sa týka budovania, uchovávanía, spravovania, usporiadania (systematizácie a klasifikácie) a zhodnocovania zbierkového fondu. Problematika komunikácie spočíva potom v sprístupňovaní a prezentácii zbierkového fondu, zbierkových predmetov a informačných databáz odbornej i širokej verejnosti.

Považujem za potrebné ešte sa bližšie pristať pri selekcii, ktorá sa v múzejnej praxi často zamieňa s pojmom „akvizícia“ a za synonymum sa považuje aj termín „zbierkotvorná činnosť“. Rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že akvizícia (nadobudnutie, získanie) je plánovitá, súčasným požiadavkám vedy a spoločenskej praxe zodpovedajúce dopĺňanie zbierkového fondu múzea rozličnými formami – vlastnou činnosťou, nálezom, zberom, darom, kúpou, prevodom, výmenou atď. –, rozšírenie fondu o nové objekty-muzeálie, ktoré z rôznych dôvodov ešte neboli prevzaté. Pojem označuje tiež objekt alebo skupinu zbierkových objektov získaných do zbierkového fondu múzea. Zbierkotvorná činnosť na rozdiel od nadobudnutia alebo získania muzeálie je cieľavedomá a systematická tvorba zbierkového fondu v intenciách tezauračného procesu. Zbierkový fond predmetov je teda cieľavedome a systematicky vytváraný súbor muzeálií, zbierkových predmetov v nadväznosti na špecializáciu, profil a zameranie múzea. V súčasnosti sa pre zbierkový fond používa aj nejednoznačný termín múzejná zbierka. Tieto definície sú výsledkom dlhodobého teoretického výskumu v oblasti muzeológie, ale z rozličných dôvodov sa v múzejnej praxi ešte celkom neudomácnili a mnohé zostávajú skôr v rovine želaní ako výsledkov. Hlavnými príčinami sú dlhoročná absencia a nedostatočnosť možností muzeologického vzdelania na Slovensku a nerešpektovanie výsledkov muzeologického výskumu.

Vo svojich prácach sa Jozef Kresánek dotkol všetkých troch funkcií múzea, a to nielen v naznačení konkrétnych oblastí alebo úloh, ale aj v štruktúre jeho koncepčného, syntetického, hudobného a estetického myslenia.

Zo slovenských historikov ako jedna z prvých teoreticky formulovala prácu s hudobnými prameňmi Jana Terrayová roku 1957 v štúdiu *Metodologické problémy hudobnohistorickej dokumentácie*. Už v prvej časti venovanej úlohám hudobnohistorickej dokumentácie na Slovensku poukázala, aj keď inými slovami, na potrebu selekcie, tezaurácie a sprístupnenia prameňov, teda troch základných funkcií múzea.¹¹ Po tejto zásadnej štúdiu nasledovali ďalšie referáty a čiastkové príspevky v zborníkoch a periodikách, komplexnejšie tému hudobnej historiografie spracoval roku 1981 Jozef Kresánek a neskôr Richard Rybárik. Jozef Kresánek sa v práci *Hudobná historiografia* zaoberá predovšetkým historiografiou ako metodológiou, pričom definuje rozdiely medzi všeobecnou a hudobnou historiografiou a za základ historiografie považuje skúmanie umeleckého, osobitne hudobného diela, ktoré je predmetom skúmania a zároveň aj prameňom. Za hlavný záujem hudobného historika považuje teda priame pramene hudby, ktoré sú východiskom ich hudobného naštudovania a interpretácie. Tie, ktoré

¹¹ TERRAYOVÁ, Jana: Metodologické problémy hudobnohistorickej dokumentácie (so zvláštnym zreteľom k výskumu a generálnemu súpisu slovenských hudobných pamiatok). In: KRESÁNEK, Jozef (ed.): *Hudobnovedné štúdie II*. Bratislava : SAV, 1957, s. 56 -105.

vypovedajú o vývoji hudobnej kultúry inak, v širších súvislostiach, nazýva nepriamymi prameňmi. Tieto termíny muzeológovia i muzikológovia v neskoršom období nahradili pojmami „primárne a sekundárne pramene“. Za ťažiskové úsilie historicko-bádateľskej činnosti považuje Jozef Kresánek 1. heuristikú spojenú s evidenciou a systematickou ochranou prameňov, 2. úpravu prameňov pre ich výskum a zvukové oživenie, 3. kritiku prameňov, 4. výskum spojený s hodnotením hudobného diela, 5. edíciu prameňov.

V práci o hudobnej historiografii sa Jozef Kresánek dotkol mnohých oblastí, ktoré súvisia s vyššie uvedenými základnými funkciami múzeí. Poukázal na potrebu akvizície a sústreďovanie hudobných prameňov v špecializovaných ústavoch, čo obsahuje v sebe **múzejná selekcia**, zo všeobecného hľadiska teda výber prvkov podľa určitých kritérií z ich množiny a z muzeologického hľadiska cielavedomý výber muzeálií, v našom prípade hudobných muzeálií z dokumentovanej skutočnosti z minulosti a súčasnosti. Muzeáliu treba chápať ako selektovaný autentický objekt reprezentujúci muzeálnu kultúrnu hodnotu, označovaný aj ako múzejný predmet alebo objekt alebo zbierkový predmet. J. Kresánek ju nazýva hudobným prameňom alebo pamiatkou. Treba ešte pripomenúť, že muzeália je taký objekt alebo predmet, ktorý je nositeľom muzeality, osobitého poznávacieho, pamäťového a kultúrno-hodnotového vzťahu človeka k skutočnosti. Z hľadiska Kresánkovho pohľadu na hlavný cieľ hudobnej historiografie je to predovšetkým priamy hudobný prameň, ktorý je základom pre zvukové oživenie hudby – či už z dávnej alebo nedávnej minulosti. Nechápe ho však izolovane, ale práve v spojení s heuristikou, čím naznačuje nevyhnutnosť jeho problémového a kontextuálneho chápania.

Hneď v prvej úlohe, ktorá vyplýva z práce hudobného historika, uvádza po heuristike aj evidenciu a systematickú ochranu prameňov. Upozorňuje na potrebu rozdielneho prístupu usporiadania, uloženia a ochrany rozdielnych druhov pamiatok: tlačí, rukopisov, hudobných autografov, fotokópií, mikrofilmov, zvukových nahrávok a pod. Pritom pripomína aj skutočnosť, že v hudobnohistorických ústavoch sa sústreďujú aj dokumenty, ktoré by podľa jeho názoru patrili do iných ústavov – týkajú sa kulturológie, sociológie umenia, hudobnej pedagogiky, etnomuzikológie a pod. Muzeológia tieto veci rieši synteticky z pohľadu druhej múzejnej funkcie – **tezaurácie**. Tento termín vychádza z gréckeho slova *tezauros* (pôvodne kolekcia tvoriaca poklad) a v stredoveku latinizovaného termínu *tezaurus* (termín pre cirkevnú a svetskú kolekciu tvoriacu poklad, neskôr slovník termínov, analogicky v informatike heslár). Z pohľadu muzeológie vyjadruje tezaurácia proces systematického uchovávanía, zatriedovania a vyhľadávania muzeálií a sprievodných informačných databáz. Ochranu prameňov, resp. zbierkových predmetov v systéme muzeológie rieši prezervácia ako súčasť muzeografie týkajúca sa komplexnej sústavy ochrany, uchovávanía a skladovania zbierkových fondov. Zahŕňa konzervovanie, reštaurovanie, systém signovania a uloženia zbierkových predmetov v depozitári, súpisy uloženia zbierok, depozitárny režim atď.

Tretou funkciou múzeí je **komunikácia**. Muzeológia ju chápe ako odovzdávanie informácií rozličnými formami, prostriedkami, metódami, druhmi a spôsobmi, teda v sprístupňovaní a prezentácii zbierkového fondu, zbierkových predmetov a informačných databáz odbornej a širokej verejnosti. Predmetom záujmu Jozefa Kresánka nebola inštitucionálna základňa, ale metodológia práce hudobného historika, preto sa v tejto oblasti orientuje predovšetkým a hlavne na vydávanie hudobných prameňov,

ich súpisov, na edície zvukových záznamov a vedeckých informácií prostredníctvom bibliografických a biografických lexikónov a encyklopédií. Tým nás upozorňuje na dôležitú súčasť komunikačnej činnosti hudobných múzeí a hudobných vedeckých a dokumentačných inštitúcií. Pripomína najmä medzinárodné projekty, osobitne medzinárodný katalóg hudobných historických prameňov RISM (Répertoire International des Sources Musicales, od roku 1952). Na doplnenie treba uviesť aj medzinárodný katalóg hudobnej literatúry RILM (Répertoire International de Littérature Musicale, od roku 1966). Tretím, najnovším projektom je RIdIM (Répertoire International d'Iconographie Musicale). Treba doplniť, že tieto projekty zastrešuje organizácia hudobných knižníc, múzeí a iných dokumentačných pracovísk IAML, ktorá je začlenená v štruktúrach UNESCO. V rámci nej pracujú národné skupiny. Sídлом Slovenskej národnej skupiny IAML je Slovenská národná knižnica v Martine a na jej práci participuje aj ÚHV SAV a ďalšie inštitúcie.¹²

Do múzejnej komunikácie však patria aj ďalšie okruhy činností, ktoré sú od múzea neoddeliteľné. Sú to najmä expozície, dlhodobé, krátkodobé a putovné výstavy, edičná a publikačná činnosť, vedeckovýskumná činnosť, kultúrno-vzdelávacie a kultúrne voľnočasové aktivity. V súčasnosti sa preferuje koncentrácia takýchto aktivít na pôde jednej multifunkčnej kultúrno-vzdelávacej inštitúcie – múzea, knižnice, galérie a pod. –, ktorá v znalostnej spoločnosti nadobúda čoraz väčší význam.¹³ Do tejto sféry patrí aj oblasť múzejnej pedagogiky, v hudobných múzeách oblasť hudobnej múzejnej pedagogiky, prostredníctvom ktorej sa kompetentne naplňuje výchovno-vzdelávacia funkcia múzeí. Jej etablovanie spôsobila najmä skutočnosť, že najväčšiu návštevnícku klientelu múzeí tvoria predovšetkým školské skupiny, ale čoraz viac aj marginalizované skupiny návštevníkov. Ide o tvorivé uplatňovanie pedagogických metód a foriem práce s rozličnými vekovými, sociálnymi a inými skupinami návštevníkov v mimoškolskom prostredí. Navyše v prostredí, ktoré vytvára množstvo pestrých podnetov na cielenú výchovno-vzdelávaciu prácu, a v konečnom dôsledku ide o zverejnenie, resp. interpretáciu výsledkov práce múzeí a obohatenie prijímateľov o nové informácie a zážitky. Jozef Kresánek sa vo svojom diele zaoberal aj otázkami estetiky a hudobnej estetiky, ale pozornosť venoval aj hudobnej pedagogike a mimoškolskej hudobnej výchove. Často pripomínal, že človek a jeho vnímanie musí byť na prvom mieste a že hudobný prameň nie je len historickým, ale aj estetickým fenoménom. Preto aj od hudobného historika žiadal, aby bol schopný nielen postrehnúť, ale aj hodnotiť ako historické, tak aj umelecké hodnoty diela. Pri interpretácii podnetov z diela Jozefa Kresánka pre hudobnú muzeológiu sa preto treba ešte pristaviť pri formulovaní hudobnej muzeálie, tak, ako to robí J. Kresánek pri definovaní hudobného prameňa. Vyššie som vysvetlila pojem muzeálie ako objekt dokumentovanej skutočnosti, ktorý je nositeľom muzeality. Hudobná mu-

¹² KRESÁNEK, Ref. 4. Pre nedostatočné personálne a finančné zabezpečenie nie je v súčasnosti spolupráca slovenskej strany s medzinárodnými katalógmi dostatočná.

¹³ Preto sa v zvýšenej miere akceptuje aj zlúčenie múzeí s inými inštitúciami, ako je to napríklad v prípade Slovenského národného literárneho múzea, ktoré je špecializovaným organizačným útvarom (ŠOÚ) Slovenskej národnej knižnice v Martine, ako aj Literárneho a hudobného múzea, ktoré je ŠOÚ Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici. Riaditelia týchto právnych subjektov však musia rešpektovať legislatívne a obsahové aj organizačné odlišnosti práce jednotlivých organizačných zložiek.

zeália je tak selektovaný autentický objekt reprezentujúci muzeálnu kultúrnu hodnotu, ktorý je nositeľom hudobnej muzeality. Otázkami, čo možno považovať za hudobnú muzeálieu a ich zdôvodením som sa zaoberala o. i. v príspevku *Uplatnenie hudobnej muzeológie pri záchrane, ochrane a sprístupňovaní kultúrneho dedičstva*¹⁴ a v ďalších príspevkoch. Informácie v tomto príspevku, ktoré patria do oblasti teoretickej muzeológie a dokumentovala som ich aj na praktických príkladoch z múzejnej činnosti, treba zhrnúť do formulovania predmetu skúmania hudobnej muzeológie, ktorým je muzealizácia hudobnej kultúry ako javu historického, kultúrno-umeleckého, spoločenského a estetického. Ústredným cieľom hudobnomuzeologického výskumu je čo najobjektívnejšie poznanie dokumentačnej podstaty autentického predmetu, ktorý je nositeľom hudobnej muzeality ako svedectva konkrétnej reality.¹⁵

Od komunikačnej funkcie múzea a teoretickej muzeológie by bolo vhodné presunúť sa do oblasti systematiky. Aj v tejto oblasti možno v diele Jozefa Kresánka nájsť veľa inšpirácií. V *Úvode do systematiky hudobnej vedy* prezentuje názor na členenie hudobnej vedy na štyri oblasti – systematickú, hudobnohistorickú, hudobnoteoretickú oblasť a etnomuzeológiu.¹⁶ Do systematiky v citovanej knihe začlenil tieto hudobnovedné disciplíny: hudobnú akustiku, organológiu, hudobnú fyziológiu, hudobnú psychológiu, hudobnú sociológiu, hudobnú estetiku a hudobnú pedagogiku. Každé z nich v systéme určil patričné miesto v takom poradí, aby každá nasledujúca zahŕňala v sebe aj predchádzajúce disciplíny. Sleduje pritom logické vzťahy a prelínania jednotlivých disciplín, ako aj uhol pohľadu, podľa ktorého je jedna disciplína druhej pomocná alebo aplikovaná. Tento spôsob je inšpiratívny aj pri hľadaní miesta novej disciplíny – hudobnej muzeológie – v systéme muzeológie i muzikológie.

Pre stručné porovnanie uvediem niektoré názory ďalších slovenských a českých muzikológov na postavenie disciplín súvisiacich s hudobným múzeom a hudobnohistorickou prácou v rámci hudobnej vedy. Oskár Elschek do teoretickej hudobnej vedy zaradil v porovnaní s J. Kresánkom aj niektoré ďalšie disciplíny: hudobnú filozofiu, hudobnú teóriu, hudobnú grafiku, hudobnotextovú interpretáciu, hudobnú interpretáciu.¹⁷ Vladimír Lébl a Ivan Poledňák disciplíny hudobnej vedy rozdelili do dvoch okruhov: I. teoreticko-poznávacie disciplíny a II. prakticko-aplikačné vyústenie odboru. Medzi teoreticko-poznávacie disciplíny zaradili nasledovné: hudobná akustika, hudobná teória, hudobná psychológia, hudobná estetika a semiotika, hudobná sociológia, hudobná pedagogika, teória a dejiny hudobnej interpretácie, teória a dejiny notácie, organológia, hudobná ikonografia, hudobná historiografia, etnomuzikológia, teória a dejiny nonartificiálnej hudby.¹⁸ Z usporiadania a dopĺňania teoretických disciplín, ktoré títo autori zaradili do systematiky hudobnej vedy, je zreteľný postupný rozvoj

¹⁴ BÁRDIOVÁ, Marianna: Uplatnenie hudobnej muzeológie pri záchrane, ochrane a sprístupňovaní kultúrneho dedičstva. In: DRLIČKOVÁ, Dana (ed.): *Hudobné dedičstvo vo fondoch knižníc a múzeí. Zborník z 27. seminára hudobných knihovníkov*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2009, s. 19-33.

¹⁵ BÁRDIOVÁ, Ref. 3, s. 48.

¹⁶ KRESÁNEK, Ref. 5, s. 30-40.

¹⁷ ELSCHKEK, Oskár: *Hudobná veda súčasnosti, systematika, teória, vývin*. Bratislava : Veda, 1984.

¹⁸ LÉBL, Vladimír – POLEDŇÁK, Ivan: *Hudební věda: historie a teorie oboru, jeho světový a český vývoj*. 2. díl. Praha : SPN, 1988, s. 349.

a prieniky medzi disciplínami, ako aj formovanie nových alebo formulovanie dovtedy okrajových disciplín (etnomuzikológia, hudobná ikonografia, hudobná semiotika, teória a dejiny nonartificiálnej hudby). Novšia práca autorov Ivana Poledňáka a Jiřího Fukača priniesla ďalšie rozvrstvenie i doplnenie dovtedajších disciplín hudobnej vedy: 1. medzi syntetické (komplexné) disciplíny zaradili hudobnú teóriu, hudobnú historiografiu a etnomuzikológiu, 2. medzi čiastkové (aspektové) disciplíny už dovtedy akceptované – hudobnú akustiku, organológiu, teóriu a dejiny notácie, hudobnú estetiku, hudobnú sociológiu, hudobnú psychológiu a hudobnú pedagogiku. Uvedomujú si potrebu viac otvoreného systému vytvorili tretiu skupinu novo sa kryštalizujúcich disciplín – 3. teória a dejiny nonartificiálnej hudby, teória a dejiny hudobnej interpretácie, hudobná semiotika. Do 4. skupiny – prakticko-aplikačné vyústenie odboru – zaradili hudobnú kritiku, hudobnú popularizáciu, hudobnú praxeológiu a muzikoterapiu.¹⁹ Z hľadiska predmetu nášho záujmu ma zaujalo ich zaradenie hudobnej historiografie medzi syntetické (komplexné) disciplíny.

Ivan Poledňák a Jiří Fukač v *Úvode do studia hudební vědy* venujú pozornosť aj terénu muzikologickej práce, ktorý považujú za neobyčajne rozľahlý a členitý (archívy, múzeá, hudobné školstvo, médiá). V rámci toho poukazujú na problematiku a typológiu prameňov, heuristiku a jej prelínanie s historiografiou, pričom pripomínajú nevyhnutnosť kritického prístupu historikov k prameňom. Uvedomujú si množstvo a rozmanitosť muzikologického materiálu (všetky druhy písomnej fixácie hudby, zvukové nahrávky, hudobné nástroje, obrazové dokumenty, literatúra o hudbe, rozličné písomnosti, trojrozmerné objekty, plagáty a koncertné plagáty atd.) a konštatujú: „Nelze se divit, že se tradičně uplatňují snahy takto bezbřehý materiál nějak třídit a vlastně tím i nějak hodnotit jeho výpovědnou povahu. Nejběžnějším takovým **tříděním** je rozčlenění materiálu na **prameny** a **literaturu**.“²⁰ Približne v tom istom čase vznikalo rozsiahle dielo *Slovník české hudební kultury* autorov Jiřího Fukača a Jiřího Vysloužil. Hudobný archív tu autori považujú za „zastaralé pojmenování institucí provádějících sběr, dokumentaci a odborné zpracování muzikologických, zvl. hudebně historických pramenů.“²¹ Hudobné múzeum považujú za názov múzejných inštitúcií, ktoré sa zaoberajú špecificky zameranou hudobno-zberateľskou činnosťou a tvoria hudobné zbierky.²² Je zaujímavé, že hudobnú ikonografiu aj tu, aj v iných prácach venovaných systematike hudobnej vedy považujú za muzikologickú disciplínu, pričom o knihovede, archivistike alebo muzeológii ako o nových vedných disciplínach pochybujú.

Je zrejmé, že doteraz citovaní muzikológovia, pokiaľ ide o múzeá, majú zo všetkých ich funkcií zafixovanú predovšetkým zberateľskú, súpisovú a edičnú činnosť a že nechápu komplexne všetky vyššie citované základné funkcie múzea (selektívnu, dokumentačnú, tezauračnú, komunikatívnu a kognitívnu alebo gnozeologickú).

Za prínos považujem názor Oskára Elscheka na dôležitú úlohu etnografických múzeí pri získavaní a uchovávaní nástrojových zbierok, ktorý uverejnil už v roku 1969

¹⁹ POLEDŇÁK, Ivan – FUKAČ, Jiří: *Úvod do studia hudební vědy*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2001.

²⁰ POLEDŇÁK – FUKAČ, Ref. 19, s. 61.

²¹ FUKAČ, Jiří – VYSLOUŽIL, Jiří: *Slovník české hudební kultúry*. Praha : Editio Supraphon, 1997, s. 297.

²² FUKAČ – VYSLOUŽIL, Ref. 21, s. 320.

v príspevku *Hudobnovedná systematika a etnoorganológia*, v kapitole Muzeológia. Muzeológia tu však poníma len v úzkom spojení s organológiou.²³ V práci *Hudobná veda súčasnosti* v kapitole o organológii tiež vyzdvihol hlavne zberateľskú, súpisovú a katalizačnú prácu múzeí, ale len v súvislosti s organológiou.²⁴

Komplexnejšie názory na problematiku prelínania muzikológie a muzeológie, resp. uplatňovania muzikológie v múzeách publikovali hudobní múzejníci Jiří Sehnal v príspevku *K dokumentaci hudební současnosti v muzeích* roku 1974 a Karel Boženek, ktorý chápal otázky dokumentácie súčasnej hudobnej kultúry komplexnejšie pri zohľadnení a uplatnení poznatkov a metodologického aparátu disciplín systematickej i historickej hudobnej vedy, teoretickej i praktickej muzeológie, ako aj sociologických aspektov.²⁵

Pri hľadaní miesta hudobnej muzeológie v systematike muzeológie i muzikológie sa v súčasnosti možno oprieť aj o poznatky z oblasti literárnej muzeológie²⁶ a etnomuzeológie.²⁷ Po preskúmaní súvislostí a rozličných názorov viacerých muzeológov, muzikológov a historikov som dospela k názoru, že vo vzťahu k muzeológii je hudobná muzeológia špecializovanou konkrétnou muzeologickou disciplínou. Vo vzťahu k muzikológii je možné chápať ju ako metodologicky autonómnu muzikologickú disciplínu. Ako špecializovaná konkrétna vedná disciplína s interdisciplinárnym uplatnením muzeológie a muzikológie zaoberajúca sa muzealizáciou hudobnej kultúry má šancu stať sa integrujúcim činiteľom muzikológie. Pochopiteľne, tento názor môže potvrdiť až ďalší systematický výskum, heuristika, hlbšia komparácia so zahraničnými skúsenosťami a postojmi, posúdenie divergencií, a najmä konvergencií muzeológie, muzikológie a ďalších vedných disciplín a ich gnozeologických, axiologických a metodologických aspektov a aparátov. Muzeológia má tiež svoje organizačnú bázu na pôde UNESCO, a to v rámci medzinárodnej rady múzeí ICOM, v štruktúre ktorej je aj ICOFOM – medzinárodná rada pre muzeológiu. Členmi ICOM sú aj slovenské múzeá.

Od čias vydania prác Jozefa Kresánka pokročil nielen vývoj v oblasti teoretického myslenia, ale aj v oblasti techniky. Éra počítačov má možnosti vytvárať centrálné evidencie zbierkových predmetov, resp. hudobných prameňov, ale aj sémantických databáz na vyššej úrovni, o ktorých ešte on v ére excerptovania a prehľadného usporiadania údajov v kartotékach nemohol uvažovať. Dnešné možnosti urýchľujú a uľahčujú vydávanie edícií i samotný výskum hudobných prameňov, resp. hudobných muzeálií pri ich vyhľadávaní, identifikácii, pri komparácii notových a textových incipitov, a podobne. Napriek tomu sú jeho názory – či už v oblasti hudobnej historiografie, systematickej hudobnej vedy alebo etnomuzikológie, dodnes veľmi aktuálne a podnetné aj pri ďalšom rozvoji hudobnej muzeológie. Dávajú nám do rúk metodologické nástroje a nabádajú nás nielen k poctivej hudobnohistorickej výskumnej práci na báze hodnoverných prameňov, ale aj k rozvíjaniu teoretického myslenia.

²³ ELSCHKEK, Oskár: *Hudobnovedná systematika a organológia*. In: *Musicologica slovacica I*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1969, s. 5-41.

²⁴ ELSCHKEK, Ref. 17.

²⁵ BOŽENEK, Karel: *Dokumentácia súčasného hudobného života*. In: ČÍŽIK, Vladimír (ed.): *Zborník referátov: zborník zo seminára k problematike dokumentácie súčasného hudobného života konaného dňa 13. 2. 1986 v Bratislave*. Bratislava : SNM a SHF, 1986, s. 65-72.

²⁶ KOVÁČ, Mišo Adamov: *Úvod do literárnej muzeológie*. Martin : Matica slovenská, 1982.

²⁷ MRUŠKOVIČ, Štefan a kol.: *Etnomuzeológia*. Martin : SNM-Etnografické múzeum, 1993.

Bibliografia

- BÁRDIOVÁ, Marianna: *Vzťah muzeológie a muzikológie*. [Dizertačná práca.] Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2006.
- BÁRDIOVÁ, Marianna: Problematika špecializovaných muzeológií na príklade hudobnej muzeológie. In KRIŠKOVÁ, Zdena (ed.): *Muzeológia – teória – prax. Zborník príspevkov z muzeologickej konferencie 20. – 21. september 2006*. Banská Štiavnica : Spoločnosť pre pamiatky, 2006, s. 91-107.
- BÁRDIOVÁ, Marianna: Aktuálne otázky múzejnej pedagogiky. In KRIŠKOVÁ, Zdena (ed.): *Múzeum a muzeológia – ich determinanty a perspektívy v kontexte súčasného sveta. Zborník príspevkov vedeckej konferencie 11. – 12. júna 2008 Banská Bystrica*. Banská Bystrica : FPV UMB, 2008, s. 90-104.
- BÁRDIOVÁ, Marianna: Uplatnenie hudobnej muzeológie pri záchrane, ochrane a sprístupňovaní kultúrneho dedičstva. In DRLIČKOVÁ, Dana (ed.): *Hudobné dedičstvo vo fondoch knižníc a múzeí. Zborník z 27. seminára hudobných knihovníkov*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2009, s. 19-33.
- BÁRDIOVÁ, Marianna: Cikkerova pozostalosť z pohľadu hudobnej muzeológie. In: *Slovenská hudba: revue pre hudobnú kultúru*, roč. 38, 2012, č. 1, s. 106-120.
- BENEŠ, Josef: *Základy muzeologie*. Opava : Open Education & Sciences, 1997.
- BOŽENEK, Karel: Dokumentácia súčasného hudobného života. In: ČÍŽIK, Vladimír (ed.): *Zborník referátov: zborník zo seminára k problematike dokumentácie súčasného hudobného života konaného dňa 13. 2. 1986 v Bratislave*. Bratislava : SNM a SHF, 1986, s. 65-72.
- ELSCHEK, Oskár: Hudobnovedná systematika a organológia. In: *Musicologica slovaci I*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1969, s. 5-41.
- ELSCHEK, Oskár: *Hudobná veda súčasnosti, systematika, teória, vývin*. Bratislava : Veda, 1984.
- ELSCHEK, Oskár: Systematische Musikwissenschaft und Persönlichkeitsgeschichte. In: ELSCHEK, Oskár a kol.: *Systematische Musikwissenschaft. Teoretische und methodische Aspekte*. Bratislava : ASCO Art & Science, 1993, s. 309-338.
- FUKAČ, Jiří: Medze vedného poznania v muzikológii a problémy súčasného hudobného dejpisu. In: *Musicologica slovaci IV*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1973, s. 229-239.
- KOVÁČ, Mišo Adamov: *Úvod do literárnej muzeológie*. Martin : Matica slovenská, 1982.
- KRESÁNEK, Jozef: *Slovenská ľudová pieseň zo stanoviska hudobného*. Bratislava : Národné hudobné centrum, 1997.
- KRESÁNEK, Jozef: Niekoľko poznámok k mimoškolskej hudobnej výchove. In: *Slovenská hudba*, roč. 3, 1959, č. 1, s. 4-11.
- KRESÁNEK, Jozef: *Sociálna funkcia hudby*. Bratislava : SAV, 1961.
- KRESÁNEK, Jozef: *Úvod do systematiky hudobnej vedy*. Bratislava : SPN, 1980.
- KRESÁNEK, Jozef: *Hudobná historiografia*. [Skriptá.] Bratislava : FFUK, 1981, Druhé, nezmenené vydanie 1992.
- KRESÁNEK, Jozef: *Hudba a človek. Hudobné myslenie. Sociálna funkcia hudby. Hudobná psychológia*. Bratislava : Hudobné centrum, 2000.
- LÉBL, Vladimír – POLEDŇÁK, Ivan: *Hudební věda: historie a teorie oboru, jeho světový a český vývoj*. Praha : SPN, 1988.
- LALKOVIČ, Marcel: *Typológia múzeí*. Banská Bystrica : Fakulta prírodných vied UMB, 2005.
- LALKOVIČ, Marcel: Múzejný zbierkový predmet versus múzejný objekt. In: *Acta museologica V*. Banská Štiavnica : Fakulta prírodných vied UMB – Katedra ekomuzeológie, 2006.

- LALKOVIČ, Marcel: *Hudobné dedičstvo vo fondoch knižníc a múzeí*. In: DRLIČKOVÁ, Dana (ed.): *Hudobné dedičstvo vo fondoch knižníc a múzeí. Zborník z 27. seminára hudobných knižovníkov*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2009, s. 7-18.
- MRUŠKOVIČ, Štefan a kol.: *Etnomuzeológia*. Martin : SNM-Etnografické múzeum, 1993.
- POLEDŇÁK, Ivan – FUKAČ, Jiří: *Úvod do studia hudební vědy*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2001.
- RYBARIČ, Richard: *Hudobná historiografia*. Prešov : Matúš, 1994.
- SEHNAL, Jiří: *K dokumentaci hudební současnosti v muzeích*. In: STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav (ed.): *Muzeologické sešity V*. Brno : UJEP a Moravské muzeum, 1974, s. 64-70.
- STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav: *Úvod do studia muzeologie*. [Skriptá.] Brno : FFUJEP, 1980.
- STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav: *Muzealizace v kontextu ekologické a kulturní krize*. In: STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav (ed.): *Museologica II/2001*. Banská Štiavnica : UMB Fakulta prírodných vied, 2001, s. 206-213.
- STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav: *Archeologie a muzeologie*. Brno : Masarykova univerzita, 2005.
- TERRAYOVÁ, Jana: *Metodologické problémy hudobnohistorickej dokumentácie (so zvláštnym zreteľom k výskumu a generálnemu súpisu slovenských hudobných pamiatok)*. In: KRESÁNEK, Jozef (ed.): *Hudobnovedné štúdie II*. Bratislava : SAV, 1957, s. 56-105.
- WAIDACHER, Friedrich: *Príručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava : SNM-NMC, 1999.